

Ärende: VN/33727/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä laiksi ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleisiä huomioita esitysluonnoksesta

Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur (Söfuk) stöder grundtankarna i lagförslagen gällande styrning av yrkesutbildningen och ändring av lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet. Söfuk betonar att förslagen kräver ytterligare förtydliganden för att säkerställa att reformerna garanterar rättvisa verksamhetsförutsättningar och ger yrkesutbildningsanordnarna verktyg att svara mot de mål och behov som finns i samhället.

Vidare kan konstateras att lag- och förordningsförslagen beretts på kort tid och inga egentliga konsekvensbedömningar finns att tillgå. Även det material som getts som grund för utlåtandet är ofullständigt, det förekommer direkta fel i benämningar och de svenska översättningarna är bristfälliga.

I propositionen sägs det att den svenska utbildningens särdrag ska uppmärksammas (inte garanteras). Det finns inte närmare uttryck i förslagen hur detta ska ske. Att konstatera att deltagarna i försöket ska företräda båda språken är inte tillräckligt för att säkra utbudet av yrkesutbildning på svenska även i framtiden.

Målsättningen i lagarna med ökad genomskinlighet och smidighet i beslutsfattandet är positivt. Det är viktigt att de nya förslaget inte ökar de administrativa åläggandena.

På grund av den redan utmanande ekonomiska situationen för yrkesutbildningsanordnarna och de stora aviserade nedskärningarna i yrkesutbildningens finansiering är det avgörande att lagstiftningen styr resurserna på ett ändamålsenligt sätt. Lagförslagen fokuserar på läropliktiga studerande, men det kontinuerliga lärandet får inte förringas.

Överföringen av AN-tjänster till kommunerna år 2025 medför ett betydande samhällsansvar för utbildningsanordnare och det är av vikt att regionens särdrag och behov i framtiden bättre kan beaktas. Behovet av arbetskraft är stort och det behöver finnas smidiga lösningar för de vuxna som behöver utbildning och fortbildning samt möjlighet till byte av yrke. Anordnarna behöver ha ekonomiska möjligheter att ge detta kunnande och vuxna studerande behöver ha råd att utbilda/fortbilda sig för arbetsmarknaden.

Ammatillisen koulutuksen kokeilua koskevat säädösehdotukset

Söfuk stöder målsättningen att förenkla processen med utbildningstillstånd. Lagförslaget om försöket med verksamhetsstyrning inom yrkesutbildningen kräver dock ytterligare preciseringar och konsekvensbedömningar.

För att försöket ska lyckas är det viktigt att utbildningsanordnare med olika bakgrund från olika regioner deltar, så att regionala särdrag kan beaktas. Det är också av yttersta vikt att den svenskspråkiga yrkesutbildningens verksamhetsförutsättningar säkras.

Det finns otydligheter i förslaget kring förhållandet mellan tillståndsförfarandet och förhandlingsförfarandet samt behovet av att klargöra vad som kan förhandlas om och vad som undervisnings- och kulturministeriet beslutar om. Söfuk anser även att deltagande i försöket behöver vara frivilligt och att 9 § om skyldighet att delta i försöket ska utgå.

Vidare behöver lagstiftningen kring utbildningsanordnarnas maximala antal studerandeår tydliggöras och hur studerandeåren ska regleras under försöket. Detta bör vara en del av tillståndprocessen snarare än förhandlingsförfarandet.

Det kan konstateras ytterligare att det är oklart vad innebörden av verksamhetsområde är i försöket. Betyder detta att de som beviljas försökstillstånd ska ansvara för all utbildning inom området, även sådan utbildning som utbildningsanordnaren inte gett tidigare? Kan man införskaffa läroavtalsutbildning från andra yrkesutbildningsanordnare under försöksperioden? Finns det tillräckliga konsekvensbedömningar om hur den öppna konkurrens som finansieras med skattemedel kommer att slå ut? I lagförslaget finns heller inget om hur verksamheten ska tryggas för de anordnare som lämnar utanför modellen.

Rahoituksen uudistusta koskevat säädösehdotukset

Regeringens proposition föreslår att anslagen i fortsättningen består av kalkylerad basfinansiering som baserar sig på utfall och finansiering efter prövning. Ytterligare föreslås en förenkling av finansieringsmodellen genom att minska antalet vikt- och förhöjningsfaktorer och fokusera kvarvarande faktorer på studerandeårsfinansiering. Söfuk konstaterar att det är av yttersta vikt att finansiering enligt prövning kan användas för att trygga ett tillräckligt och högklassigt utbud av svenskspråkig utbildning i landet.

Ser man till de nationella konsekvenserna kan de föreslagna förändringarna innebära att det är de yrkesutbildningsanordnare som verkar inom områden med låg arbetslöshet och hög benägenhet till vidarestudier som gynnas. Att utveckla kompetensen för både läropliktiga och vuxna i svag arbetsmarknadsposition som leder till sysselsättning kräver tillräckliga resurser. Ombesörjandet av samhällsansvaret bör inkluderas som en grund i finansieringssystemet. Enligt Kommunförbundets bedömning av propositionens konsekvenser skulle anordnare med studerande som presterar bättre, får jobb eller studerar vidare för en högre examensnivå få en bättre finansiering. Kommunförbundet uttrycker därför en oro för att utbildningsanordnare styr sitt utbildningsutbud för att säkra sin finansiering framom att se till helhetsbehovet av kunnande och utbildningsplatser. Samhällsansvaret

över kompetensutvecklingen såväl regionalt som branschspecifikt behöver bättre beaktas i finansieringssystemet.

Konsekvenserna för den enskilda yrkesutbildningsanordnaren är svåra att förutspå eftersom simuleringsmodeller saknas. Enligt Kommunförbundet innebär finansieringen för kommuner och samkommuner minskar med 1,0 respektive 0,5 procent. Söfuk kräver, precis som Kommunförbundet, att Undervisnings- och kulturministeriet publicerar simuleringsberäkningarna av finansieringssystemets effekter i olika situationer och beskriver mer detaljerat hur det föreslagna finansieringssystemet uppfyller målen i regeringsprogrammet.

I basfinansieringen som beviljas på basis av sysselsättning och övergång till fortsatta studier bör efter slutförd examen framledes även sysselsättning och/eller fortsatta studier utomlands beaktas. I nuläget ingår denna grupp av tidigare studerande inte i beräkningsgrunderna.

Idag erhålls även en koefficient för de studerande som har särskilt stöd. Enligt lagförslaget ska denna slopas. Yrkesutbildarna behöver fortsättningsvis garanteras tillräcklig finansiering för de studerande som behöver stöd i sina studier.

Oppimisen tukea ja erityistä tukea koskevat säädösehdotukset

Det är viktigt att det stöd som studerande behöver är flexibelt och fungerar i olika lärmiljöer med olika yrkesgrupper inom yrkesutbildningen och att stöd kan ges flexibelt och utan tidsgränser. Specificeringen till vem som ger stödet är inte nödvändig att stifta i lag. Söfuk anser att det är viktigt att stöd för lärande definieras som en bred helhet som omfattar stöd för lärande, specialundervisning, studiehandledning och studerandevård. Det är viktigt att säkerställa tillgänglighet av stödfunktioner inom yrkesutbildningen samt att tillräckliga resurser för stödet säkerställs i finansieringen.

Lagförslaget gör skillnaden mellan stöd för lärande och särskilt stöd otydlig, vilket kan leda till fördröjningar i att få det stöd som behövs. Det är också oklart hur specialundervisning skiljer sig från annat stöd. Vidare ska enligt förslaget den studerande ha verifierade inlärningssvårigheter eller andra skäl för att ha rätt till särskilt stöd. Detta är en vag term som ger rum för tolkningsmöjligheter och kan också försvåra de utredningar som behöver införskaffas för ett beslut enligt 67 § studerandes särskilda stöd.

Studier som stöder studiefärdigheter, SSS (= OPVA), har varit ett mycket lyckat inslag vid Söfuk för att stöda de studerande. Genom SSS har man kunnat erbjuda omfattande stöd och förbereda de studerande på ett sätt som inte är möjligt inom den ordinarie yrkesutbildningen. Rättigheten till sådant stöd måste bibehållas och finansieras.

Tilauuskoulutusta koskevat säädösehdotukset

Det föreslås att utbildningsanordnare inte får arrangera uppdragsutbildning om beställarens syfte enbart är att förmedla studerande till examensstudier utan att finansiera utbildningen. Söfuk stöder det förslaget. Förslaget klargör kraven för beställd utbildning och skyddar deltagarnas rättigheter.

Muut ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia koskevat säädösehdotukset

I förslaget till § 26 (studerandeår) föreslås att det i anordnartillståndet anges det maximala antalet studerandeår som kan finansieras. Detta gäller studerande som inte omfattas av den kostnadsfria utbildningen enligt läropliktslagen. Söfuk stöder förslaget med betonas att beslutsgrunderna bör vara transparenta och väl motiverade.

Asetusluonnokset

Det behövs simuleringsberäkningar för att kunna bedöma effekterna av finansieringssystemet.

Studerande- och arbetslivsresponsen är otillbörliga som beräkningsgrund för finansiering och medför onödig byråkrati. I stället kan dessa behandlas inom ramen för försökstillståndens förhandlingsförfarande.

I förordningen om beräkningsgrunderna för finansiering för yrkesutbildning föreslås viktkoefficienter för examenstyper att slopas, vilket förenklar systemet. I samma förordning placeras på samma gång de flesta yrkes- och specialyrkesexamina i kostnadsgrupp 1, vilket innebär en sänkning för flera examina. Utan beräkningsgrunder och simuleringar blir det oklart hur det ekonomiska utfallet blir för yrkesutbildarna. Man behöver även ha i åtanke att den avgift som man idag har rätt att ta i utbildning för en yrkesexamen eller specialyrkesexamen (105 § i Lagen om yrkesutbildning) föreslås att slopas. Att viktkoefficienterna för kostnadsgrupperna för yrkesexamen och specialyrkesexamen sänks kan medföra en stor risk att utbildningar inte kan erbjudas, vilket kan urholka utbudet av utbildningar på svenska i landet även för de läropliktiga (till exempel yrkesexamen i musikproduktion).

Förslaget till ändringarna i viktkoefficienterna i kostnadsgrupperna medför även drastiska förändringar för en del utbildningar, så som grundexamen i lantbruksbranschen.

Lantbruksbranschen är viktig för landets försörjningsberedskap och bör därmed säkras. Ifall ministeriet baserar sina förändringar för lantbruksbranschen på inlämnad nationell kostnadsstatistik, så bör man beakta att alla utbildningsanordnare troligtvis redovisar sina kostnader på olika sätt, t.ex. kan man ha glömt bort att redovisa underskott för skolorbruken som en utbildningskostnad inom lantbruksbranschen.

Bestämmelserna om försöksverksamheten bör sammanställas i lag så att helheten blir tydlig, inte så att det i efterhand ytterligare regleras genom förordning.

Muut kommentit

Inga övriga kommentarer

Railio Anette
Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur -
Samkommunstyrelsen